

**R. P. Martini De Esparza Artieda, Navarri, Theologi Societ.
lesv, Cvrsvs Theologicvs**

iln decem Libros, & duos Tomos distributus, Ivxta Methodvm, Qva In
Scholis Societatis Iesv communiter traditur annis quaternis

Continens Secvndam Secvndæ, & Tertiam Partem D. Thomæ

Esparza Arteida, Martin de
Lugduni, 1666

XXII. Vtrum quælibet tristitia sit contraria cuilibet delectationi?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94839](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94839)

etiam aliunde cognitionem, & odium, aut abominationem alicuius mali. Atque in hoc utroque sensu verificantur testimonia obiectionis. Quidditas autem cuiusque rei exponitur per id solum, quod cōuenit ipsi per se, & ex se præcisè. Demum istiusmodi mutuarum connexiones, ac resultantiarum delectationis, & tristitiarum innotescunt magis infra, & maxime in quaestione proximè sequenti.

Ad 5. Tristitia, quæ est in appetitu sensitivo, siue sit moraliter bona, siue mala, conformis distamini rationis superioris, vel difformis, semper vexat animal, quia animal est, idemque facit malè habere sub eadem ratione. Est igitur ex suo conceptu perturbatiua, non quidem vniuersaliter respectu hominis, qua homo est, bene tamen respectu eiusdem, qua animal est. Sub qua consideratione procedit directè disquisitio præsens. Obiectio autem loquitur de serenitate, & tranquillitate rationis, & appetitus superioris, seu voluntatis. Quod ad confirmationem attinet, tristitia non opponitur delectationi secundum rationem mali, quod adiacet eidem delectationi, sed solum secundum rationem boni. Impeditio autem usus rationis pertinet ad malum, ideoque ex tristitia provenire potest non minus, quam ex delectatione, imo provenit ex illa multo magis, quam ex ista, ut infra dicitur.

Q V Æ S T I O XXII.

Utrum qualibet tristitia sit contraria cuilibet delectationi?

Videtur qualibet tristitia esse directè contraria cuilibet delectationi 1. Quia tristitia, & delectatio opponuntur inuicem sicut albedo & nigredo. Sicut enim albedo, & nigredo diuidunt rationem coloris; ita delectatio, & tristitia diuidunt rationem passionis circa obiectum præsens. Quælibet autem albedo est contraria cuilibet nigredini. Ergo & tristitia qualibet est contraria similiter cuilibet delectationi, nempe directè, & per se. Confirmatur, quia qualibet medicina opponitur directè ægritudini, cui medetur. Quælibet autem delectatio habet rationem medicinæ respectu cuiuslibet tristitiæ, ut habetur ex Philosopho lib. 7. Ethic. c. vii.

2. Quælibet perturbatio, & inquietudo opponitur directè cuilibet quieti. Repugnat enim conceptui quietis vniuersaliter inquietudo qualibet, & motio. Dictum autem est delectationem esse quietatiuam, & perturbatiuam tristitiam ex conceptu vtriusque vniuersali. Ergo qualibet tristitia est impossibilis directè cum qualibet delectatione. Confirmatur ex Philosopho dicente ibidem qualibet tristitia impediri quamlibet delectationem.

3. Puritati boni opponitur directè quodlibet malum: Delectatio autem est de puro, ac solo bono, quatenus habet vltimum complementum boni præsentis & perfectè possessi; tristitia verò est de malo præsentis. Ergo qualibet tristitia opponitur directè cuilibet delectationi. Nempe affectus opponuntur inuicem iuxta oppositionem suorum obiectorum.

Art. 1. Respondetur, Prosecutio, & fuga se habent in appetitu, sicut affirmatio, & negatio in intellectu, ut dicitur lib. 6. Ethic. cap. 2. Affirmatio autem, & negatio ut sic opponuntur inuicem secundum genus suum; Vnde quælibet affirmatio est contraria cuilibet negationi ex genere suo ad eum modum; quo opponuntur inuicem esse, & non esse ut sic. At secundum speciem sola affirmatio, & negatio de eodem secundum idem inuicem opponuntur. Quia

in iis, quæ se habent ad aliud extrinsecum, atque indidem specificantur, oppositio relatorum provenit ex oppositione terminorum. Patet autem, esse cuiusque esse contrarium ipsi non esse eiusdem secundum idem. Eadem ratione affirmatio vnius, & negatio alterius disparatè se habentis ad primum non opponuntur inuicem secundum speciem, sed se habent eatenus disparatè sicut obiecta, circa quæ versantur. Affirmatio verò alicuius, & negatio oppositi vsque adeò non opponuntur inuicem, ut potius inuicem connectantur, atque altera ad alteram consequatur, sicut accidit in eiusmodi obiectis secundum se. Ad calorem enim, & albedinem sequitur exclusio frigoris, & nigredinis respectu eiusdem subiecti. Qua de causa eadem est scientia oppositorum. Eodem igitur modo delectatio, & tristitia de eodem sunt contrariæ etiam secundum speciem; affines verò, & inuicem connexæ, quæ sunt de obiectis inuicem oppositis; & disparatæ, quæ sunt de disparatis. Itaque delectatio de gustabili dulci, & tristitia de eodem sunt contrariæ, atque omnino impossibiles in genere, & in specie. At delectatio de dulci, & tristitia de amaro, aut de non dulci sunt affines, & connexæ secundum speciem, solumque contrariæ secundum genus. Denique delectatio de dulci, & tristitia de dissono, aut fetido, sunt disparatæ secundum speciem; & nihilominus contrariæ similiter secundum genus.

Art. 2. Hinc apparet qualis sit oppositio delectationis, & tristitiæ quoad effectus vtriusque. Patet enim effectus procedentes ex delectatione, & tristitia oppositis inuicem secundum speciem esse similiter oppositos inter se. Effectus vero procedentes ex delectatione, & tristitia non oppositis inter se quoad speciem, atque agentibus secundum rationem specificam, nulla consequenter pugnant inter se contrarietate. At si contingat easdem delectationem, & tristitiam, non oppositas inuicem quo ad speciem, inducere aliquos effectus virtute actiua conueniente vtrique secundum suam rationem genericam tantum, eadem proculdubio effectus inuicem contrarij, non solum secundum genus, sed etiam secundum speciem. Quia videlicet habebunt rationes suas específicas ex causis inuicem oppositis, agentibus secundum eam tantum rationem, secundum quam inuicem opponuntur. Ex oppositis autem, quæ opposita sunt, non nisi opposita consequuntur. Habent porro tam delectatio, quam tristitia effectum aliquem correspondentem soli virtuti actiue conuenienti ipsis secundum suum præcisè genus. Delectatio enim ex genere suo hoc habet, ut inducat dilatationem organi, dependenter à quo concipitur, & inde reliquarum etiam partium corporis, ut dictum est quæst. 19. Consequenter tristitiæ conuenit ex genere suo, ut inducat contractionem contrariam illi dilatationi. Patet autem opponi specificè dilatationem corporis, & diffusionem sanguinis contractioni corporis, & collectioni, atque constipationi sanguinis, & spirituum vitalium.

Art. 3. Ex his ulterius consequitur, quamlibet delectationem corporalem minui indirectè per quamlibet tristitiam corporalem, tametsi alioquin sit disparata, imo etiam si affinis sit, & connexa respectu eiusdem delectationis. Ratio est, quia dispositio naturalis inducta, per vnumquemque affectum in organo, & reliquis corporis partibus fouet eundem affectum, eundemque promouet, & augeat, ut dictum est supra quæst. 3. art. 4. Et consequenter contraria dispositio organi, & reliquarum corporis partium nocet eidem affectui, eumque minuit. Quod cum sit vniuersaliter verum, est quodammodo manifeste

manifestius in delectatione, & tristitia ratione prænotatæ dilatationis, & contractionis, vtrique respectu conuenientis. Quia rarefactis spiritibus vitalibus, & sensorio, necesse est apparentiam boni delectantis fieri maiorem, ac augustiorem, quatenus species obiecti delectantis inhiens subiecto rarefacto, necessario dilatatur & ipsa in maius spatium, cum omne accidens commensuretur suo subiecto, & consequenter gignit apparentiam maiorem, quam prius. Delectabile autem eo maiorem inducit delectationem, quo maior est apparentia eius in sensu. Ob rationem igitur contrariam necesse est, vt quælibet tristitia minuat dispositionem organi, & phantasia ad actum cuiuslibet delectationis. Quia restringendo, & constipando sensorium, & spiritus vitales, minuit similiter apparentiam cuiuslibet delectabilis, & consequenter quamlibet delectationem. Quapropter quælibet delectatio iuuat dispositionem, modo dicto, ad inducendam, & augendam quamlibet delectationem, & ad excludendam, aut minuendam quamlibet tristitiam; idemque dicitur suo modo de tristitia quælibet respectu cuiuslibet delectationis retardandæ, & fouendæ cuiuslibet tristitiæ.

Art. 4. Istud genus indirecti mutui iuuaminis, & mutuae labefactionis delectationum, & tristitiarum corporalium non habet locum in delectationibus, & tristitiis intellectualibus secundum se præcisè consideratis; quia affectus intellectuales concipiuntur absque dependentia immediata ab organo corporali. Quapropter delectationes, & tristitiæ intellectuales nullam habent inter se oppositionem, aut affinitatem, aut vim mutuo se, vel fouendi, vel retardandi, minuendique, nisi quæ provenit ex oppositione, & affinitate obiectorum, circa quæ versantur. Quapropter delectatio consequens ad obiectum propositum per intellectum non potest aut excludi, aut minui, nisi per tristitiam consequentem ad obiectum oppositum, propositum itidem per intellectum, & quo oppositio obiecti ad obiectum erit maior, vel minor, eo etiam erit maior, vel minor oppositio delectationis, & tristitiæ, nec non diminutio alterius per alteram. Quia verò intellectiones, atque contemplationes de obiectis oppositis non sunt inuicem oppositæ, sed magis sunt affines, & connexæ, propterea delectatio de contemplatione veritatis conuenientis alicui obiecto nullam habet oppositionem cum delectatione de contemplatione veritatis conuenientis contradictorio, aut contrario eiusdem obiecti; sed potius altera ad alteram consequitur delectatio naturaliter. Quare delectationi provenienti ex intellectione, & contemplatione veritatis sola opponitur tristitia de eadem vera intellectione, & contemplatione, consequens ad delectationem de falsa intellectione, & contemplatione circa eandem rem. Contingit nihilominus ex delectatione de contemplatione veritatis suboriri tristitiam impeditivam, ac retardativam, atque exclusivam illius; quia intellectus in contemplando dependet obiectivè ex phantasia: quam proinde contingit defatigari, & malè habere propter vehementiam, aut diuturnitatem contemplationis, atque inde subsequi tristitiam directè in appetitu sensitivo, & indirectè in rationali, quo patet minui, aut etiam excludi penitus posse præexistentem delectationem fundatam in contemplatione veritatis. Ex his itaque apparet satis quatenus, & quomodo tristitia sit contraria delectationi; tum vniuersaliter quælibet cuiuslibet secundum genus, idque vel immediatè, vt in corporalibus, vel mediatè tantum vt in spiritualibus, tum particulariter vnaquæque vnicuique,

vel ex parte obiecti tantum, vt in spiritualibus secundum se præcisè consideratis, vel etiam ex parte organi corporalis, vt in corporalibus. Quæ omnia colliguntur ex D. Thoma, & magna ex parte habentur expressè quæst. 35. art. 4. & 5.

Ad 1. Albedo, & nigredo, aliæque qualitates purè physicae non opponuntur inter se per habitudinem ad aliquid aliud extra ipsas, ideoque vel totaliter, & secundum omnem rationem opponuntur inter se; vel, siquidem non ita opponantur inter se, nullam habent vnquam affinitatem, & connexionem mutuam, quæ sunt opposita secundum genus, nec se inuicem minuunt, vel etiam indirectè, sed omninò se habent disparatè. At affectus animæ, quia essentialiter referuntur ad obiecta extra se, atque ex eisdem accipiunt speciem, & suam vnusquisque peculiarem conditionem, & præterea dependent mediatè quoad magnitudinem intensiōnis, ac remissionis à dispositione naturali corporis, maxime verò sensus exterioris, & phantasia; possunt, simul cum contrarietate quoad genus, habere mutuam affinitatem, & connexionem quoad speciem, nec non peculiarem vim sese inuicem remittendi, ac impediendi. Quia nimirum obiecta, ad quæ referuntur, possunt simul cum contrarietate quoad genus boni, & mali, habere connexionem mutuam secundum speciem, vt accessus ad sanitatem, & recessus ab ægitudine; & similiter dispositio corporalis inducta per tristitiam potest esse contraria dispositioni requisitæ ad intensiōnem delectationis, atque è conuerso; tamen alioquin tristitia, & delectatio sint inuicem affines, & connexæ ratione suorum obiectorum, vt expositum est supra. Vnde etiam apparet, quamlibet delectationem habere aliquatenus rationem medicinæ respectu cuiuslibet tristitiæ, propter oppositionem genericam vtriusque, & propter oppositionem specificam inde redundantem in effectus naturales dispositiuos corporis, ex quo desumitur ratio generica accidentium, vt aduertit in hanc rem D. Thomas in dicto art. 4. ad 2. ex lib. 8. met. text. 6. Quod tamen non tollit, quin ratio medicinæ omninò efficacia, penitusque sanantis conueniat, respectu vniuscuiusque tristitiæ, soli delectationi, quæ opponitur illi secundum speciem, vt pote impossibili cum illa totaliter, & non solum quoad gradus aliquos intensiōnis.

Ad 2. Opponitur quidem directè quælibet perturbatio, & inquietudo quieti totali & adequatæ, non tamen quieti tantum partiali, & quoad aliquid. Vnaquæque autem delectatio corporalis inducit quietem animalis circa determinatum aliquod bonum, idque insufficiens se solo ad explendum totum appetitum animalis, & ad excludendum omnem eiusdem indigentiam. Non igitur necesse est quamlibet tristitiam cuiuslibet delectationi esse contrariam simpliciter, & directè; tamen quælibet cuiuslibet contradicat indirectè, & secundum quid. Quod sufficit ad verificandam sententiam illam Philosophi; qui nihil aliud intendit toto fere illo capite, maxime à medio ad finem vsque.

Ad 3. Est quidem purum bonum, saltem naturale, delectatio quælibet sub conceptu comparatiuo appetitiui cum vnoquoque appetibili secundum se præcisè considerato, idque solum conuincit ratio obiectiōnis. Caterum non quælibet delectatio est purum bonum simpliciter, & absolutè, id est absque vlla admixtione imperfectionis, & limitationis, ac insufficientiæ, vt patet in quilibet circa res creatas delectationibus. Vnde fieri potest, imò necesse est, vt non opponatur directè, & simpliciter cuiuslibet ex illis quælibet tristitia, sed tantum quæ est de eodem

eodem secundum idem; reliquæ vero non nisi secundum quid.

QVÆSTIO XXIII.

Virum delectatio quietet magis, quam perturbet tristitia?

Videtur magis perturbare tristitia, quam quietare delectatio. 1. Quia maior est malitia tristitiæ, quam bonitas delectationis, ut patet ex Augustino dicente lib. 83. qq. 36. *Nemo est, qui non magis dolorem fugiat, quam appetat voluptatem.* Quod non fieret, si malum doloris non esset maius, quam bonum delectationis. Maior igitur est vis tristitiæ ad inducendam perturbationem, quæ habet rationem mali, quam delectatio ad inducendam quietem, quæ habet rationem boni; ac proinde perturbatio ex tristitia est maior, quam quies ex delectatione.

2. Actio expugnativa contrarij est intensior, & maior, quam quæ non pugnat cum villo contrario. Hac enim de causa dicit Philosophus lib. 1. Meteor. cap. 2. aquam calidam citius, & fortius congelari. Tristitia autem est affectus repugnans malo, quod est, & quatenus est contrarium animali, atque exclusivum delectabilis. At delectatio consequitur ad bonum conueniens animali secundum se præcisè consideratum, & non quatenus est formaliter exclusivum contristantis. Ergo affectus tristitiæ est vehementior ac intensior quam affectus delectationis, ac proinde effectus formalis perturbandi est maior in illo, quam quietandi in isto.

3. Causarum æqualium æquales sunt effectus. Malum autem, quod est causa tristitiæ, est æquale bono, quo priuat, quodque est causa delectationis. Quia priuatio centum aureorum est malum æquale bono possessionis eorundem, & sic de similibus. Semper enim aufertur tantundem per priuationem, atque ponitur per bonum priuationi contrarium. Ergo tristitia, & delectatio directè contrariæ sunt semper æquales. Eadem autem ratione necesse est, ut effectus quietis, & perturbationis, utrimque resultantes, euadant æquales.

4. Dolor, & tristitia interior est absolute maior, quam dolor, & tristitia exterior, seu redundans ex corpore in animam, ut docet Diu. Thomas dicta quæst. 35. artic. 7. Dolor autem exterior superat delectationem tum exteriorem, tum etiam interiorem. Primo, quia dolor exterior, si sit vehemens, sufficit ad inducendam mortem, & sæpè inducit. Et tamen nulla delectatio siue interior, siue exterior sufficit ad inducendam vitam. Deinde quævis vehemens tristitia corporalis impedit, absorbetque omnem delectationem, & experientia liquet. Est igitur potentior ad perturbandum tristitia inhini etiam generis, quam delectatio supremi ad quietandum.

5. Maior est effectus corporalis, qui peruenit ad interiora, quam qui hæret in superficie. Effectus autem tristitiæ peruenit interius ad medullas vsque; cum effectus delectationis sit solum in superficie. Vtrumque colligitur ex illo Prou. 17. 22. *Animus gaudens aetatem floridam facit*, quod pertinet ad superficiem: *Spiritus tristis exsiccat ossa*; hoc est intima quæque adurit, perditque. Maior est igitur perturbatio tristitiæ, quam quies delectationis.

6. Virtus superatiua maioris difficultatis proueniens ex passione in opere virtuoso est nobilior. Nobilior autem est fortitudo, qua vincitur fuga do-

loris, quam temperantia, qua vincitur appetitus delectationis. *Fortes enim, & iusti maxime honorantur*, ut dicit Philof. lib. 1. Rhet. cap. 9. Fortior igitur est, ac vehementior fuga doloris, ac tristitiæ, quam appetitus delectationis; ac proinde tristitia ipsa præualet delectationi, maiorque est effectus illius in suo genere, quam huius in suo.

Art. 1. Respondetur. Eadem ratione, qua dictum est supra, amore esse maiorem affectum, & intensiorem, ac fortiorem, quam odium; dicendum quoque est cum D. Thoma in eadem quæst. 35. art. 6. delectationem esse maiorem affectum, & fortiorem, ac intensiorem, quam tristitiam circa vnumquodque delectabile, & contristabile. Ratio reddit hic eadem, quæ ibi proposita est. Primum nimirum quia causa delectationis est bonum, cui non repugnat esse purum absque vlla mali admixtione. Malum autem, quod est causa tristitiæ, nullum potest esse purum, seu cui nulla sit adiuncta bonitas, uti positum est ex Augustino illo in loco. Purum autem in vnoquoque genere est potentius, quam quod debilitatur ex admixtione oppositi. Ergo delectatio, cuius causa est bonum, est maior ex genere suo, quam tristitia, cuius causa est malum. Deinde etiam in specie, ac in indiuiduo, quia delectabile appetitur ratione sui; malum vero displicet ratione alterius, nempe ratione delectabilis, quo priuat. Mali enim, ut malum est, nulla est actio, nullaque vis motiua; siquidem quatenus malum est, nihil est. Magis autem mouet, quod propter se, quam quod ratione alterius. Magis enim dærit vim vnumquodque suam respectu sui, quam respectu cuiusquam alterius. Præualet itaque in affectu delectabile, quatenus voluitur ratione sui, contristabile, quatenus nolito ratione alterius; Eo vel maxime quia ipsum delectabile mouet ad prosecutionem sui secundum se totum, & secundum omnem rationem conuenientiam respectu appetitus, & appetitiui. At ad auersionem mali oppositi mouet idem delectabile, præcisè secundum rationem contrarietatis, & oppositionis respectu eiusdem mali, seu præcisè quatenus ipsum malum est impossibile cum bono, quo priuat. Patet autem maiorem esse effectum procedentem ab aliquo principio mouente secundum se totum, quam procedentem ab eodem secundum solam aliquam particularem rationem formalem ipsius.

Art. 2. Accedit cognitionem delectabilis quatenus mouentis ad actum delectationis esse maiorem per se, quam cognitionem eiusdem quatenus mouentis ad actum tristitiæ: quia ad actum delectationis mouet quatenus est præsens, adeoque quatenus subest cognitioni intuitiua sui. At ad actum tristitiæ mouet quatenus est absens, adeoque quatenus terminat cognitionem abstractiuam sui. Patet autem cognitionem intuitiuam esse per se maiorem, ac meliorem, quam abstractiuam. Motio autem obiectorum est maior, vel minor iuxta maiorem, vel minorem cognitionem ipsorum: quia non mouent appetitum, ut sunt in se præcisè, sed prout apparent in cognitione; siquidem obiectum appetitus est bonum apparens. Patet igitur affectum delectationis esse per se maiorem, quam affectum tristitiæ, circa vnumquodque delectabile, & malum directè illi oppositum secundum speciem, ut tradit Diuus Thomas dicta quæst. 35. art. 6. ex principio Dionysij cap. 4. de diu. nom. part. 4. *Bonum esse fortius, quam malum.* Quia verò effectus formalis cuiusque formæ eo est maior, quod maior est ipsa forma; atque effectus formalis delectationis est quies, tristitiæ vero perturbatio, ut dictum est supra: concluditur delectationem quietare magis per se, quam